

ПОСЕБНЕ ЗБИРКЕ МАТИЧНЕ БИБЛИОТЕКЕ ИСТОЧНО САРАЈЕВО

Сажетак:

Матична библиотека Источно Сарајево брине о посебним збиркама у оквиру којих се налази Збирка старе и ријетке књиге од 759 примјерака, вриједна Збирка периоде из 19. вијека, Календари СПКД Просвјета, 280 примјерака књига на готици које спадају у ред ријетких књига и у њемачким библиотекама – заоставштина проф. др Тање Михаћ, три легата, вриједна преписка из Легата Риста Трифковића и Легата академика Нећа Шиповца, тридесет фасцикли рукописне грађе и вриједна колекција фотографија. Потреба отварања вриједних библиотечких збирки јавности кроз пренос грађе у дигитални облик, осигурање њиховог кориштења путем интернета те укључивање дигиталних репродукција културно-историјске баштине у образовне процесе, процесе научних истраживања, провођења слободног времена и у друге сврхе представљају један од главних задатака Матичне библиотеке. Квалитетан одабир грађе за дигитализацију, израда дигиталних репродукција, организација њихове обраде и похране, дугорочна заштита и приступ те потицање на кориштење ради разумијевања културно-историјске баштине и стицања новог знања јесте улога Матичне библиотеке у овом процесу и у повезивању њене дигиталне баштине и корисника. Савремена рачунарска технологија омогућава ефикасно организовање система информација за ову врсту података, чиме се дају велике могућности чувања, преграживања и презентације научне и опште културне баштине широј публици, стручној и научној јавности, као и едукацији школске дјеце и студената. Дигитализација ће омогућити очување грађе (оштећене, старе, крхке грађе попут старих рукописа, јединствених примјерака, фотографија) за будуће нараштаје, јер смо свјесни небриге о грађи која у друштву има велику вриједност, а за коју не постоје планови дугорочног чувања, јер се налази у опасности да буде нечитљива.

Кључне ријечи: Матична библиотека Источно Сарајево, посебне збирке, стара и ријетка књига, периодичне публикације 19. вијека, легати, дигитализација, библиотечке услуге

Матична библиотека Источно Сарајево брине о посебним збиркама у оквиру којих се налази Збирка старе и ријетке књиге од 759 примјерака, вриједна Збирка периодике из 19. вијека, Календари СПКД Просвјета, 280 примјерака књига на готици које спадају у ред ријетких књига и у њемачким библиотекарма – заоставштина проф. др Тање Михаћ, три легата, вриједна преписка из Легата Риста Трифковића и Легата академика Неђа Шиповца, тридесет фасцикли рукописне грабе и вриједна колекција фотографија.

Збирка старе и ријетке књиге се попуњава са посебном пажњом, а најдрагоцјенију цјелину чине ратна издања (1912/1913, и из периода Другог свјетског рата), библиофилска издања, књиге са биљешкама, издања штампана у малом тиражу. Из фонда посебно издвајамо дјела старих сарајевских Срба која су важна за познавање сарајевске прошлости, његове историје, науке и културе, јер садржи ријетка дјела старих сарајевских писаца, дјела која спомињу Сарајево и његову околину што је од непроцјењивог значаја за Матичну библиотеку Источно Сарајево. У фонду се налазе дјела Сава и Владислава Шкарића, потомака једне од најстаријих сарајевских породица, а за које до сада нисмо утврдили јасне породичне везе.

Саво Шкарић (1878–1909) је основну школу и гимназију завршио у родном граду, а фармацеутски факултет је уписао у Загребу. Пред дипломски испит се тешко разболио и умро у 32. години живота. У фонду ријетке књиге у Матичној библиотеци се налазе *Зембил-шала и маскара*, књига друга, аутора Сава Шкарића, изашла у Сарајеву 1908. године у издању Српске дионичарске штампарије и трећа књига *Зембиља* коју је издао сарајевски часопис *Преглед* 1936. године и она представља сабрана цјелокупна дјела Сава Шкарића. Писао је језиком старог Сарајева, оштрица његовог пера била је углавном намјењена аустријским властима и њиховим изасланицима у Босни, док је политички нагињао просрпским идејама које су се тих година прилично одомаћиле међу босанским православцима. Ипак, у својим *Зембиљима* није штедио никога. Шкарић се бавио и сакупљањем народних пјесама, које је биљежио од сељака из сарајевске околине. Био је политички активан и залагао се за црквено-школску аутономију.

Српски историчар и дописни члан Српске академије наука и уметности Владислав Шкарић (1869–1943) родио се у богатој српској трговачкој породици у Сарајеву која је посједовала једну од највећих кућа у Сарајеву тога доба, а у којој се данас налази Музеј савремене књижевности. Студирао је историју и географију у Грацу, био директор Земаљског музеја у Сарајеву, један је од оснивача СПКД Просвјета у Сарајеву. Након Видовданског атентата 1914. године аустроугарске власти га хапсе као истакнутог српског интелектуалца и Први свјетски рат проводи у аустроугарском заробљеништву. Истраживао је и писао о историји БиХ, нарочито Сарајева, а највише је допринио проучавању османског периода. У књизи *Сарајево и његова околнина од најстаријих времена до аустро-угарске окупације*, изашлој у Сарајеву 1937, Шкарић даје

историју постанка Сарајева, његовог националног, политичког, културног и социјалног развоја, а тада по броју становника четвртог града у Краљевини Југославији.

Много тога српског, националног и културног идентитета, остало је заувјек уткано у некадашње Сарајево, а многи знаменити наши људи и догађаји из прошлости Сарајева полако падају у заборав што пријети губитку дијела идентитета нашег народа. Допринос знаменитих сарајевских Срба култури, науци, умјетности, очувању српског националног идентитета је немјерљив и они морају наставити да живе у култури сјећања становника Источног Сарајева и тако заузму своје заслужено мјесто. Садашње и будуће генерације нашег становништва морају да његују те вриједности, а Матична библиотека ће, захваљујући својим ресурсима и могућностима, моћи да им помогне у томе и буде центар промоције локалне културне баштине.

Од периодике из посебних збирки издвајамо *Календаре Просвјета* и часопис *Огњишта*.

Српско просвјетно и културно друштво Просвјета је основано 1902. године у Сарајеву са циљем очувања српске културе и идентитета у Босни и Херцеговини, а рад је прекидан 1914. и 1941. године када је прогоњена и ометана у раду, подозриво гледана и сматрана непријатељем режима. 1914. године њена имовина је конфискована, а други пут 1941. године Просвјета је распуштена, имовина ликвидирана и постала је власништво НДХ. Циљеви институције су били стипендирање српских ђака и студената, пружање помоћи сиромашној дјечи, организовање алфабетских течајева, оснивање српских земљорадничких задруга, формирање библиотека и књижница. Круну рада представљало је оснивање *Просвјетине Српске централне библиотеке*, при чему је главну улогу у њеном организовању имао врсни стручњак и библиотекар Ђорђе Пејановић.

У току рата у Босни и Херцеговини *СПКД Просвјета* дјеловала је у отежаним условима. А данас дјелују двије *Просвјете*, у Сарајеву и Источном Сарајеву. Институт за интелектуално власништво БиХ донио је 2013. године одлуку којом је прогласио *Српско културно-просвјетно друштво / СКПД / Просвјета*, са сједиштем на Палама, за јединог правног сљедбеника назива и знака овог друштва са правом коришћења у БиХ. Просвјетини *Календари* дају нам драгоцене изворе и вјеродостојне чињенице о националном, политичком, културном и социјалном развоју српског народа на територији БиХ, а за Матичну библиотеку су свакако најзначајнији текстови везани за Сарајево. Ова серијска публикација излази једном годишње, са извјесним прекидима у току ратова због забрањивања рада Друштва. Послије Првог светског рата *Просвјета* је издала свој *Календар* за пет годишта, а први је био 1922. године. *Календар Просвјета* за 1914. годину објављен је у 9.000 примјерака. Судбина овог броја *Календара* као да је најавила почетак репресије према *Просвјети* и свему што је српско. Неколико седмица након изласка овог броја, власт је наредила

да се број заплијени. Наиме, у њему је објављен низ текстова о балканским ратовима, као и фотографије краља Петра, престолонаследника Александра, српског војводе Путника и још неколицине истакнутих Срба што су власти оцијениле као „великосрпску пропаганду“. Послије Другог свјетског рата први *Календар* изашао је 1946. године. Из садржаја овог броја издвајамо приповијетку *Змија* Иве Андрића и пјесму Десанке Максимовић *На гробљу стрељаних ћака*.

Први број часописа *Огњишта* изашао је у априлу 1993. године у Источном Сарајеву. Текстови *Огњишта* су свједочанство ратних догађаја и историјских чињеница о страдањима и несрећама српског народа у Босни и Херцеговини у рату. Циљ листа је био у служби истине и праведности, у отклањању заблуда о природи и карактеру српског отпора. Осим вијести и извјештаја о ратним дешавањима и дешавањима на политичкој сцени, лист је доносио и вијести из подручја науке, културе и спорта, као и доста фотографија у црно-бијелој техници као доказ да се описани догађај заиста и збио. Последњи број је изашао фебруара 1996. године.

Овом приликом представљамо и занимљиву Збирку готице од око 200 наслова, 280 примјерака, коју је Јеврејска општина Сарајево поклонила Матичној библиотеци. Многи од ових наслова припадају старој и ријеткој књизи и датирају из друге половине 19. вијека. Познато је да је ова збирка у Јеврејску општину Сарајево дошла из приватне колекције породице Михаћ, чији је посљедњи члан била професорка Татјана Михаћ, која је преминула 2012. године. Међу насловима су најбројнији класици као што је Бокачов *Декамерон*, Хајнеова и Гетеова дјела. Са књигама су дошли и мали каталози свешчице исписане руком у којима је породица Михаћ водила прецизну евиденцију своје личне библиотеке. Ради се о литератури писаној углавном на њемачком језику, штампане готским алфабетом који данас мало ко познаје, и зна да га чита и још мање пише. Већина књига је штампана упрошћеном варијантом готице Фрактуре настале у 16. вијеку, која се одликује јаким украсним елементима међу којима су облине код малих слова, код којих су горњи завршеци по правилу рачvasti. Мноштво интересантних детаља захтијевало је разматрање сваке књиге посебно, претраживање сваког аутора, наслова, издавача како би се откриле релевантне чињенице и како се књига не би остављала са непопуларним с.л.с.н. Штапање књига и новина готицом спонтано престаје у Њемачкој послје Првог свјетског рата. Дио књига на себи има својеручни потпис са именом Мариане Голдберг, а неке и са исписаном годином, вјероватно је у питању година када је она постала власница књиге. После су књиге дошле у посјед породице Михаћ, Татјане и њеног супруга Петра.

Матична библиотека Источно Сарајево баштини три легата: легат књижевника и научног радника Риста Трифковића, легат академика Неђа Шиповца и легат политичара и бившег предсједника Републике Српске, Мирка Шаровића. Некњижна грађа, рукописи, за Матичну библиотеку представљају

најзанимљивији, али и највреднији дио ових личних библиотека због детаља и чињеница које рукописи из легата крију у себи а никада до сада нису објављени, а од великог су културног, научног и историјског значаја за Републику Српску и цио српски народ.

Легат Риста Трифковића (1924–1993), приповиједача, романсијера, есејисте, књижевног критичара и историчара, чини његова лична библиотека са 1.204 књиге, 60 часописа, те преко хиљаду листова рукописа, преписке, исјечака из новина, извјештаја, љекарских налаза, документата и дописница. Родио се у Горажду 21. новембра 1924. године. Основну школу завршио је у Чајничу, гимназију у Сарајеву, а Новинарску школу у Београду. У књижевности јавио се 1945. године приповијетком *Шврћа у Сарајевском дневнику* за коју је добио прву награду, а од 1948. године интензивно се бавио књижевном критиком у бројним часописима и листовима. Приповијетке су му уврштене у прве зборнике прозе, а потом у бројне антологије објављене у бившој Југославији и у иностранству. Први је у БиХ написао драму, коју је извела Телевизија Београд. Радио је као лектор и коректор, а потом и као новинар. Послије ће углавном остати у том уређивачком свијету, било као уредник књижевних часописа, било као уредник у појединим издавачким кућама, углавном у *Просвјети*, *Веселину Маслешу* и *Свјетлости*. Умро је у Сарајеву, на Грбавици, 1993. године, гдје га је рат затекао. У хаосу рата, болестан, сам, заборављен, али као писац активан, до посљедњег даха.

Породица Риста Трифковића је у јуну 2014. године поклонила Матичној библиотеци његову личну библиотеку, грађа је пописана у посебну књигу инвентара, смјештена у витрине и подијељена је у пет група. Из легата издвајамо рукописе и преписку који су најзначајнији и најзанимљивији његов дио. У Легату постоји неколико листова рукописа који нису никад објављени, а њихов значај је непроцјенљив. Поуздано знамо да је иза Риста Трифковића остао свежањ необјављених мемоарских записа *Једног рба камила*, и збирка, такође необјављених прича, *Испод ратног кишобрана*, писаних у току рата у БиХ. Рукопис *Испод ратног кишобрана* је загубљен, неколико страница је сачувано и објављено у *Босанској вили* у годинама послје рата захваљујући љубазности Трифковићеве супруге. У Легату Риста Трифковића налази се *Забљешка* (лист куцан писаћом машином) која свједочи о постојању ове необјављене збирке прича.

Преписка представља драгоцјен извор за проучавање живота и рада Риста Трифковића. Из преписке смо открили да је био велики пријатељ са Мешом Селимовићем за којег каже да је био човјек пун идеја, жива духа и једна од најинтересантнијих личности које су живјеле и стварале у Сарајеву тог периода, а са којим је радио једно вријеме у Издавачкој кући *Свјетлост*. Сазнали смо да је Трифковић кумовао наслову романа *Дервиш и смрт* чији је први наслов био *Четири златне птице*, као и шта је рекао Селимовићу том приликом.

У рукопису (један лист) под насловом *Означитељ суштине-наслов* дјела Трифковић каже: „... у септембру мјесецу те 1966. текуће календарске године – Селимовић ми стави на сто – мој уреднички – као сефте – свој омашни рукопис насловљен „Четири златне птице“... стално сам био у току мукозног настајања овог великог значајног романа... свих етапа и варијаната до коначног тријумфалног краја и резултата...”

Трифковић је читао рукопис читаво поподне, све до ране зоре и радосно узбуђен једва дочекао Селимовића те му најискреније честитао на успјелом изванредном роману и рекао му: „...али имам и једну примједбу, односно сугестију. Коју? Селимовић ће живо заинтересован. Наслов није у реду, није у сагласности, у нескладу је и иде у раскорак са суштином текстуре романа, непривлачан је, лирски, неадекватан...”

Такође, у истом рукопису пише да је Селимовић на приједлог Трифковића промијенио наслов ратно-партизанских прича, *У сјенци устанка* у наслов *Дјевојка црвене косе*. Из неког разлога Селимовић је у предговору те збирке прича заборавио да припомене тај податак, али Трифковић му није пуно замјерио. Трифковић пише: „Селимовић је заборавио да припомене да сам с њим у разговору такође кумовао наслову – наиме, да избор прича именује по једној бољој причи, која је за читаоце, наслов мислим, привлачнији од оног уопштено-апстрактног – *У сјенци устанка*, са чим се писац сагласио.”

Сусрети са Ивом Андрићем, прво на факултету гдје је Трифковићу предавао стилистику, а потом и савјети о литератури и писању које је добио од њега, такође су чињенице које откривамо истражујући ову грађу: „А, ви сте ту. Ако мислите да се бавите литературом, ако вјерујете да имате дара за литературу, онда што даље од новинарства. Новинарство човјека сили на површност, на сваитарење, а литература захтијева потпуног човјека на дуге стазе, најдуже, маратонске. Ако рачунате на брзе и крупне успјехе, боље вам је одмах одустати. У литератури исход је увијек неизвјестан. Сумњибе су ми оне, знате, брзе муњевите књижевне каријере. Ничему не воде, вјерујте(...) Па сад ви како хоћете.”

Ристо Трифковић није оставио своју аутобиографију, а о његовом животу се до сада мало знало из писаних трагова у јавности, о његовом тамновању на Голом отоку ништа, јер он сам није хтио да пише или прича о томе. Рукописна грађа из легата је омогућила ријетку прилику да сазнамо доста оваквих детаља из приватног живота Риста Трифковића и на тај начин заокружимо слику о његовој личности. Сазнајемо да се Трифковић након завршене основне школе из Чајничка са породицом преселио у Пале, данас дио Источног Сарајева, и како је избачен из Друге сарајевске гимназије зато што није хтио поздравити професора латинског и уједно директора школе усташким поздравом дизањем руке. Од тада су врата свих школа у НДХ за њега била затворена. Трифковић у рукописима спомиње да је имао али изгубио негдје исписницу из школе, такође каже да му је још жаливије што је изгубио потјерницу коју је за њим расписало Оружничтво НДХ гдје је описан као опа-

сан бандит и одметник. У рукописима Трифковић каже да је као новинар присуствовао суђењу Ђенералу Дражи Михаиловићу, спомиње тежак период одласка на Голи оток и у неколико реченица боравак тамо, али никако не говори због чега је тамновао. Ипак, истражујући даље рукописе, можемо наслутити да је био затворен због несретних стихова које је написао као посвету у својој књизи. Ова група легата је најзанимљивији дио легата Риста Трифковића којој смо посветили највише времена за сређивање и истраживање, а свјесни смо да нуди још других чињеница и детаља које треба открити како би слика о животу и раду Риста Трифковића била комплетна, а ова грађа то сигурно може да понуди.

Легат Нећа Шиповца је лична библиотека књижевника, романијера, есејисте и пјесника академика, коју је завјештао Матичној библиотеци. Легат садржи 1.976 монографских публикација и бројну периодичну и некњижну грађу (листове, часописе, фотографије, диплому, похвале, признања, портрете, захвалнице). Монографске публикације су заступљене у дјелима из филозофије, религије, белетристике (домаћих и страних писаца), књижевне критике и друштвених наука. Легат чине и слике, личне ствари и намјештај (изрезбарени радни сто са столицом). Библиотечка грађа је обрађена по међународним библиотечким стандардима и евидентирана у лисном алфабетском и електронском каталогу.

Академик Недељко Нећо Шиповац рођен је у Мостару 1938. године, основну школу завршио је у Невесињу, а гимназију у Сарајеву. Након што је завршио студије књижевности на Филозофском факултету у Сарајеву (1962), радио је као средњошколски професор у Сребреници, а потом прешао у Сарајево гдје се бавио стручно-политичким и културним пословима: био је новинар-уредник у Скупштини БиХ, савјетник предсједника Републичког комитета за образовање, науку, културу и физичку културу, савјетник у Секретаријату за информације Скупштине БиХ и директор Музеја књижевности и позоришне умјетности БиХ у Сарајеву (1982–1992). По избијању грађанског рата 1992. године прешао је у Источно Сарајево – Пале, гдје је прво био уредник Српске новинске агенције, а затим директор Народне и универзитетске библиотеке РС. Затим је прешао у Београд, гдје је до пензије радио у Бироу Републике Српске. Умро је у Београду 2010. године. Писао је приповијетке, романи, поезију, путописе, културно-историјске и књижевне студије и монографије, публицистичке текстове, итд. Дописни члан АНУРС постао је 1997, а редовни 2008. године. Први дио легата Нећа Шиповца стигао је у Матичну библиотеку 2000. године, а други је породица, по његовој вољи, уступила Библиотеци након смрти. Легат, поред монографских публикација садржи четрдесет фасцикли различите некњижне грађе, коју је сам аутор тако распоредио, већином насловљених и са садржајем на корицама. За Матичну библиотеку је посебно занимљива грађа из тих фасцикли јер говори о стварању Републике Српске и њених првих националних културних институција. Наиме, након изласка из Сарајева на почетку рата, као човјек који је знао да проције-

ни шта ће у будућности бити значајно, у ратним околностима, са великим ентузијазмом, Шиповац је основао Народну библиотеку Републике Српске у Источном, тада Српском Сарајеву. Посједујемо службену преписку из тога доба која говори о почецима рада Народне библиотеке РС: документ који садржи попис фонда Народне библиотеке РС, захтјев директора Народне библиотеке РС Шиповца Министарству просвјете и културе за додјелу возила за потребе библиотеке, понуда Влади Републике Српске за откуп куће на Палама за смјештај Народне библиотеке РС, нацрт Програма изградње Народне библиотеке РС са процјеном величине зграде, просторија и њихове намјене, упућен Народној библиотеци Србије на мишљење, допис Матице Српске о достави обавезног примјерка Народној библиотеци РС, те плакате и позивнице са промоција књига и изложбе слика које су се одржавале у Народној библиотеци РС, итд. Радећи у тешким условима, уз недостатак књига и полица за Библиотеку, успијевао је са својим сарадницима да организује њен рад, а и друге културне догађаје. Своју задаћу урадио је веома одговорно и са натчовјечанским напором, чиме је испунио своју жељу да, без обзира на вихор рата, у престоници на Палама буду формиране националне институције културе. Након гашења Народне библиотеке РС у Источном Сарајеву и њеног отварања у Бањалуци, фонд Народне библиотеке РС је предат Матичној библиотеци Источно Сарајево. Тај први књижни фонд прве Националне библиотеке Републике Српске и данас се налази у Матичној библиотеци. Академик Неђо Шиповац је иза себе оставио брошуру, куцану на писаћој машини, укоричену у картонске корице, под насловом *Библиотеке и књиге у Републици Српској*, која даје преглед рада и стање фонда народних, матичних, факултетских и школских библиотека Републике Српске из тог ратног периода. У саставу легата Матична библиотека је добила и необјављени рукопис Неђе Шиповца *Зовем се загонетка: Све љубави Иве Андрића*, који је чекао Матичну библиотеку да угледа свјетло дана 2012. године. Књига је врсна студија и узбудљиво књижевно дјело које даје једно ново свјетло на Иву Андрића и на импресиван начин продира у тајне душе највећег српског писца. Шиповац се дуго година дружио са Андрићем, особито у годинама прије смрти српског бесмртника па је тако упознао скривени дио писца – његову сложену личност, за јавност затворену.

Збирка од 117 фотографија помогла је да професионалне, приватне и породичне везе и активности Неђе Шиповца још боље буду утврђене. Чињеница да на многима од њих нема података о времену настанка и особама које су на њима нас није обесхрабрила, те и даље радимо на њиховом утврђивању. У питању су фотографије са разних свечаности и промоција књига којима је присуствовао као гост или био један од организатора. Свјесни смо да то, када један велики човјек и књижевник повјери своје интелектуално власништво једној установи, показује снагу те установе и претпоставку да је она од повјерења. Својим радом, Шиповац је задужио Републику Српску, али и цио српски народ, а брига о легату који је за живота завјештао Матичној библиотеци је најмањи знак захвалности у то име.

Легат Мирка Шаровића (1956–), политичара и бившег предсједника Републике Српске је збирка отвореног прилива и тренутно броји 578 библиографских јединица (монографских публикација), инвентарисаних у посебној књизи инвентара, обрађених скраћеним каталожним описом и смјештених у витрине по текућем броју инвентара. Саставни дио легата чине монографије и стручне књиге домаћих и страних аутора које је Мирко Шаровић добијао на поклон посјећујући стране државнике и дипломате док је вршио функцију предсједника Републике Српске (1999–2002).

Посебну вриједност легата чине *Саопштења Српске новинске агенције СРНА*, прве српске новинске агенције у историји. Саопштења обухватају период од 06. 06 – 21. 09. ратне 1992. године, сложена су хронолошки и укоричена у петнаест књига. Саопштења за штампу говоре о дешавањима на ратиштима у периоду јуни-септембар прве ратне године, а највећи број чине саопштења са сарајевског ратишта. Кроз ову документарну грађу можемо пратити временски ток ратних догађаја те она има важну историјску вриједност за Републику Српску и њен народ. СРНА је неодвојиво везана за настанак Републике Српске и представља једну од њених најстаријих и најзначајнијих институција. Као државник и политичар Републике Српске, Мирко Шаровић је препознао значај стварања националног идентитета кроз афирмисање културних и научних вриједности. Посебан значај овог легата су посвете на књигама, често врло надахнуте, које је Шаровић добијао од својих сарадника и пријатеља или поштовалаца његовог рада, чиме се добија непосредан увид у ширину друштвених веза и друштвени статус власника ове библиотеке. Идентификовали смо 120 посвета, из којих издвајамо оне патријарха српског Павла, патријарха московског Алексеја II, кнеза Александра Карађорђевића, амбасадора Краљевине Норвешке и амбасадора Руске федерације, док је мали број посвета неразријешен јер су нечитљиве и нисмо до сада утврдили од кога су упућене.

Грађа из посебних фондова које баштини Матична библиотека Источно Сарајево је дио културно-историјског наслијеђа српског народа у БиХ. Уређењем ове грађе, њеним чувањем и уступањем на коришћење Матична библиотека доприноси очувању писане баштине и освјетљавању живота и рада значајних сарајевских Срба те наших легатора, научних и културних радника. Посебне збирке имају велики потенцијал са научног, културног и историјског аспекта. Наша обавеза је да такву грађу учинимо доступном за научно-истраживачки рад, доступном свим корисницима у циљу његовања наше традиције и културе. Грађа из збирки користи се на посебан захтијев у читаоницама. Да би се ове вриједне и богате збирке приближиле јавности и она била упозната са значајем и вриједношћу заоставштине наших знаменитих личности, Матична библиотека представља њихов садржај кроз штампане и звучне књиге, књижевне студије и занимљиве изложбе. Након издавања рукописа Неђа Шиповца *Све љубави Иве Андрића* у црном тиску, Матична библиотека је издала звучну књигу која је доступна у Републици Српској и

у библиотекама у окружењу. Из штампе је изашла квалитетна књижевна студија магистра Душана Зуровца *Живот и дјело Риста Трифковића*, а у току је и снимање звучних књига ауторских дјела Трифковића. Сва аудио издања Матичне библиотеке су доступна свим библиотекама у АБИКЧ мрежи – библиотекама у којима дјелују аудио-брај читаонице намијењене слијепим и слабовидим лицима.

Потреба отварања вриједних библиотечких збирки јавности кроз пренос грађе у дигитални облик, осигурање њиховог коришћења путем интернета те укључивање дигиталних репродукција културно-историјске баштине у образовне процесе, процесе научних истраживања, провођења слободног времена и у друге сврхе представљају један од главних задатака Матичне библиотеке. Квалитетан одабир грађе за дигитализацију, израда дигиталних репродукција, организација њихове обраде и похране, дугорочна заштита и приступ те потицање на кориштење ради разумијевања културно-историјске баштине и стицања новог знања јесте улога Матичне библиотеке у овом процесу и у повезивању њене дигиталне баштине и корисника. Савремена рачунарска технологија омогућава ефикасно организовање система информација за ову врсту података, чиме се пружају велике могућности чувања, претраживања и презентације научне и опште културне баштине широј публици, стручној и научној јавности, као и едукацији школске дјеце и студената.

Дигитализација ће омогућити очување грађе (оштећене, старе, крхке грађе попут старих рукописа, јединствених примјерака, фотографија) за будуће нараштаје, јер смо свјесни небриге о грађи која у друштву има велику вриједност, а за коју не постоје планови дугорочног чувања, јер се налази у опасности да буде читљива. Обавеза је Матичне библиотеке да чува и штити ове духовне вриједности за будуће генерације, промовише их и презентује у јавности и тако омогући да ово културно благо буде видљиво и ван граница Босне и Херцеговине.

Summary

Special collections in the Central Library East Sarajevo

The Central Library East Sarajevo takes care of special collections, among which is a collection of old and rare books, consisting of 480 copies, a valuable collection of periodicals from the 19th century, SPKD Calendars Prosvjeta, 280 copies of books in Gothic script, which are considered Rare books in German libraries – the Legacy of Tanja Mihać, three legacies, the valuable correspondence from the Legacy of Risto Trifkovic and the Legacy of Neđo Šipovac, 30 folders of manuscripts and a valuable collection of photographs. The need for opening the valuable library collections to the public through the transfer of material into a digital form, ensuring their use through the Internet and the inclusion of digital reproduction of cultural and historical heritage into the education processes, processes of scientific research, leisure activities and other purposes are one of the main tasks of the Central library. A quality selection of material for digitization, digital reproduction, the organization of their processing and storage, long-term preservation and access, encouragement of use in order to understand the cultural and historical heritage and the acquisition of new knowledge is the role of the Central library in this process and in linking its digital heritage and users. Modern computer technology enables efficient organization of information system for this type of data, which provide great opportunities for storing, searching and presenting scientific and common cultural heritage to a wider audience, professional and scientific community as well as the education of school children and students. Digitization will enable the preservation of materials (damaged, old, fragile items such as old manuscripts, unique specimens, photographs) for future generations because we are aware of the lack of concern to the the material which is of great value for society, and for which there are no plans for long-term storage because of the danger of being illegible.

Keywords: The Central Library East Sarajevo, special collections, non-book material, periodicals publications 19th century, legacy, digitalization, old and rare book, library services

